

Інформаційна довідка
щодо проєкту Закону України «Про внесення змін до
Закону України «Про загальнообов’язкове державне пенсійне
страхування» та деяких інших законодавчих актів України
щодо зарахування до страхового стажу періоду перебування
працівників у відпустці без збереження заробітної плати
у зв’язку з евакуацією із територій бойових дій»
*(реєстр. № 15417 від 16.07.2026)**

***Анотація.** В інформаційній довідці представлено результати аналізу пропозицій, передбачених проєктом Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про загальнообов’язкове державне пенсійне страхування» та деяких інших законодавчих актів України щодо зарахування до страхового стажу періоду перебування працівників у відпустці без збереження заробітної плати у зв’язку з евакуацією із територій бойових дій» (реєстр. № 15417 від 16.07.2026). Акцентовано на дискусійних питаннях, зокрема щодо порушення принципу рівності застрахованих осіб, невизначеності джерел фінансування компенсації страхових внесків.*

***Ключові слова:** загальнообов’язкове державне пенсійне страхування, страхові внески, відпустка без збереження заробітної плати, страховий стаж.*

Вступ

Запровадження правового режиму воєнного стану суттєво змінило умови праці для мільйонів українців. В умовах збройної агресії проти України значна кількість громадян була змушена залишити свої домівки, евакуюватися, перебувати на тимчасово окупованих територіях або в районах ведення бойових дій, що унеможливило продовження ними трудової діяльності. У зв’язку з цим актуалізувалося питання захисту трудових і соціальних прав працівників. Одним із механізмів захисту працівників стала можливість оформлення відпустки без збереження заробітної плати відповідно до Закону України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану»¹ (далі – Закон). Так, стаття 12 Закону передбачає особливий порядок надання відпусток без збереження заробітної плати, який відступає від загальних правил, установлених Законом України «Про відпустки»². Зокрема, протягом дії правового режиму воєнного стану роботодавець за зверненням працівника має право надати відпустку без збереження заробітної плати без застосування обмеження щодо її максимальної тривалості, визначеної частиною першою статті 26 Закону України «Про відпустки». За цієї умови час перебування працівника у такій відпустці не включається до стажу роботи, що дає право на щорічну основну відпустку.

Крім того, Законом передбачено окрему гарантію для працівника, який у зв’язку з воєнними діями виїхав за межі України або набув статусу внутрішньо переміщеної особи (частина четверта статті 12 Закону). На відміну від загального правила, у цьому випадку роботодавець не наділений дискреційними

¹ Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану: Закон України від 15 березня 2022 року № 2136-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-20#Text>

² Про відпустки: Закон України Від 15 листопада 1996 року № 504/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/504/96-%D0%B2%D1%80#Text>

повноваженнями щодо розв'язання питання про надання відпустки, а зобов'язаний задовольнити відповідну заяву працівника. Тривалість такої відпустки визначається самим працівником, однак не може перевищувати 90 календарних днів. Водночас період перебування у цій відпустці, так само як і у відпустці, передбаченій частиною третьою статті 12 Закону, не зараховується до стажу роботи, що надає право на щорічну основну відпустку.

У зв'язку із зазначеним постає актуальне питання, як такий період впливатиме на майбутнє пенсійне забезпечення.

Основна частина

Страховий стаж є одним із ключових чинників, від якого залежить реалізація права на пенсію. Водночас особливого значення набуває питання впливу періоду перебування у відпустці без збереження заробітної плати на реалізацію права на пенсійне забезпечення, оскільки визначальною його умовою є страховий стаж.

Проект Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» та деяких інших законодавчих актів України щодо зарахування до страхового стажу періоду перебування працівників у відпустці без збереження заробітної плати у зв'язку з евакуацією із територій бойових дій» (реєстр. № 15417 від 16.07.2026)³ (далі – законопроект), як зазначено в пояснювальній записці, спрямований на «відновлення соціальної справедливості та забезпечення збереження пенсійних прав осіб, які вимушені перебувати у відпустці без збереження заробітної плати у зв'язку з евакуацією громадян із територій ведення бойових дій, тимчасової окупації та районів, що перебувають під постійною загрозою обстрілів»⁴.

Слід зазначити, що законопроект має безумовну соціальну спрямованість, однак породжує низку питань.

Найбільш дискусійним є положення про зарахування до страхового стажу періоду, за який не сплачувалися страхові внески. Відповідно до Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» страховий стаж є періодом, за який сплачені страхові внески. Фактично новела створює виняток із фундаментального принципу функціонування солідарної пенсійної системи, що може поставити питання про узгодженість цієї норми із загальними засадами пенсійного законодавства.

На нашу думку, також є спірним положення законопроекту щодо зарахування відповідного періоду до страхового стажу без виконання обов'язку зі сплати внесків для окремих категорій працівників, тоді як інші особи, які також не працювали з поважних причин (наприклад, перебували у тривалій відпустці без збереження заробітної плати з інших підстав), такого права не мають. Це

³ Про внесення змін до Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» та деяких інших законодавчих актів України щодо зарахування до страхового стажу періоду перебування працівників у відпустці без збереження заробітної плати у зв'язку з евакуацією із територій бойових дій: Проект Закону України (реєстр. № 15417 від 16.07.2026). Картка законопроекту. Вебсайт Верховної Ради України. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/70372>

⁴ Там само.

може викликати дискусію щодо дотримання принципу рівності у сфері соціального страхування.

Законопроектом не визначається джерело фінансування, тобто залишається відкритим питання, яким чином буде компенсуватися відсутність страхових внесків до бюджету Пенсійного фонду України за цей період. У перспективі це може створити додаткове фінансове навантаження на солідарну пенсійну систему, адже страховий стаж збільшуватиметься без відповідного наповнення страхових фондів. У цьому контексті, на нашу думку, можливо передбачити таку компенсацію за рахунок коштів, наприклад, отриманих від репарацій у майбутньому.

Законопроектом передбачається необхідність підтвердження факту евакуації, перебування на тимчасово окупованій території. Водночас не пропонується механізм підтвердження всіх необхідних обставин, особливо щодо осіб, які евакуювалися без оформлення окремих документів або втратили їх унаслідок бойових дій. Такий підхід потенційно може призвести до невиконання основної мети, визначеної законопроектом, з огляду на декларативність відповідних положень.

Дискусійним є встановлення для зарахування до страхового стажу максимальної тривалості періоду перебування у відпустці у 36 місяців. Автор законопроекту не пояснює, чому обрано саме такий строк. З огляду на тривалість воєнного стану, окремі працівники можуть перебувати у такій відпустці довше, що фактично позбавить їх права на зарахування подальшого періоду до страхового стажу. Постає питання, чи відповідає таке обмеження принципу пропорційності та соціальної справедливості.

Висновки

Проект Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» та деяких інших законодавчих актів України щодо зарахування до страхового стажу періоду перебування працівників у відпустці без збереження заробітної плати у зв'язку з евакуацією із територій бойових дій» (реєстр. № 15417 від 16.07.2026) має соціальну мету та спрямований на збереження пенсійних прав осіб, які втратили можливість працювати через воєнні дії та вимушену евакуацію. Однак зарахування страхового стажу без сплати страхових внесків фактично створює виняток із базових принципів солідарної системи пенсійного страхування, тому потребує додаткового належного обґрунтування. Надання такого права лише окремим категоріям працівників може викликати дискусії щодо дотримання принципу рівності у сфері загальнообов'язкового державного соціального страхування.

Законопроект не визначає джерел компенсації несплачених страхових внесків, що може створити додаткове фінансове навантаження на Пенсійний фонд України.

Відсутність чіткого механізму підтвердження факту евакуації або перебування на тимчасово окупованих територіях може ускладнити практичну реалізацію запропонованих гарантій.

Встановлення граничного строку зарахування страхового стажу тривалістю 36 місяців не містить належного обґрунтування та потребує додаткової оцінки з метою дотримання принципів пропорційності й соціальної справедливості.

*Дослідницька служба
Верховної Ради України*

** Цей документ підготовлений Дослідницькою службою Верховної Ради України як довідковий інформаційно-аналітичний матеріал. Інформація та позиції, викладені в документі, не є офіційною позицією Верховної Ради України, її органів або посадових осіб. Цей документ може бути цитований, відтворений та перекладений для некомерційних цілей за умови відповідного посилання на джерело.*